Bilaga 3, 133 S2 191219

INSTRUKTION

Åtgärder för att öka barns säkerhet och kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga.

alliansi SOSTE VALO

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Innehåll

1 Bakgrund 3

1.1 Allmänt 3
1.2 Instruktionens avsikt 4

2 Åtgärder för att främja barnens säkerhet 5

2.1 Utmaningar i frivilligverksamhet gällande minderårigas integritet 5
2.2 Förebyggandet: Hur kan man garantera säkerheten för minderåriga vid fritidsaktiviteter? 6
2.3 Interventionen: Vad görs då trakasserier sker? 8

3 Klassificering av frivilliguppdrag 10

3.1 Avsikten med klassificeringen 10
3.2 Uppgiftsbeskrivningar 11

4 Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn 14

4.1 Lagens tillämpningsområde 14
4.2 När har den som organiserar verksamheten rätt att kontrollera den frivilligas brottsliga bakgrund 15
4.3 Hur ansöker man om ett utdrag ur straffregistret och hur hanterar man det 16

5 Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn 19

Bilaga 1 Den FRIVILLIGES SAMTYCKE – Ansökan om straffregisterutdrag (dokumentmodell) 20

Bilaga 2 UPPDRAGSAVTAL – Ansökan om straffregisterutdrag (dokumentmodell) 21

Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf, SOSTE Finlands social- och hälsa rf, Centret för konstfrämjande och Valo Finlands Idrott rf

25.4.2014

1 Bakgrund

1.1 Allmänt

I Finland har sedan år 2003 funnits ikraft en lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). Den gäller arbete som i arbets- eller tjänsteförhållande utförs bland barn. Lagen ålägger arbetsgivaren att kontrollera anställdas brottsliga bakgrund i de situationer som nämns i lagen. Lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn (148/2014) som trädde i kraft i maj 2014 berör frivilligarbete som utförs bland barn. Den ger verksamhetsarrangören, såsom en förening eller en näringsidkare möjlighet att under vissa villkor utreda en volontärs brottsliga bakgrund.

Syftet med lagen är att trygga barnets grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter samt att skydda barnet mot sexuella övergrepp och utnyttjande samt mot annan allvarlig våldsbrottslighet och mot att lockas att använda narkotika. Barnens säkerhet och integritet främjas dock bäst genom att utveckla verksamhetsformerna. Kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga är endast en kompletterande åtgärd för att förstärka barnens säkerhet. Målet med detta är att förhindra att personer som tidigare gjort sig skyldiga till att äventyra säkerheten för barn genom sexual-, vålds- och narkotikarelaterad brottslighet, inte har möjlighet att fungera som frivilliga bland barn. Allmänna medvetenheten om att den brottsliga bakgrunden kan utredas, hjälper att förebygga problem.

Denna instruktion har producerats tillsammans av ungdoms-, idrotts- och social- och hälsovårdsorganisationernas takorganisationer Allians, Valo och SOSTE, samt Centret för konstfrämjande som representerar kulturbranschens arrangörer. Dessa sektorers organisationer har mycket frivilligverksamhet bland barn och unga. Instruktionen har också kommenterats av många organisationer som utför praktiskt arbete, samt justitieministeriet och Rättsregistercentralen.

Arrangörerna av frivilligverksamhet har välkomnat den nya lagen och anser att barnens säkerhet inom frivilligarbetet bäst främjas genom ändamålsenliga och öppna verksamhetsformer. Stärkandet av barnens säkerhetsfostran och barnens medvetenhet om sina rättigheter säkerställer förverkligandet av lagens syfte.

De som ordnar verksamhet kan använda denna instruktion, eller med hjälp av den skapa egna instruktioner och verksamhetsmodeller, som lämpar sig för deras verksamhet. Denna instruktion har skickats till Rättsregistercentralen för delgivning.

1.2 Instruktionens avsikt

Ändamålet med de metoder som beskrivs i instruktionen, är att säkerställa och främja säkerheten för barn i frivilligarbetet. Med hjälp av dessa kan en arrangör förhindra händelser och gärningar som äventyrar minderårigas integritet och säkerhet. Förfaringssätten som instruktionen beskriver ska användas då barnets personliga integritet har kränkts.

Verksamhetens öppenhet och information till barn och ungdomar förebygger problem. Barn ska veta vem de kan vända sig till om deras personliga integritet har kränkts, eller om de oroar sig över frågor som gäller deras egen säkerhet och integritet.

I instruktionen klarläggs först metoder för att främja barnets säkerhet samt presenteras klassificeringen av frivilligaktiviteter. Instruktionens fjärde kapitel behandlar lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn (408/2014), samt hur man ansöker och hanterar straffregisterutdrag.

2 Åtgärder för att främja barnens säkerhet

Målsättningen med instruktionen är att arrangörer av frivilligverksamhet förbinder sig till verksamhetsformer som främjar barnens säkerhet och integritet. Med säkerhet och integritet avses i detta sammanhang att

- barnets grundläggande och mänskliga rättigheter förverkligas
- barnets personliga integritet respekteras
- barnets säkra uppväxt, utveckling och välbefinnande understöds
- barnet skyddas för sexualbrott, för våldsbrottslighet och från att lockas till att använda narkotika samt från andra faktorer som utgör en risk för barnets trygga tillväxt.

Med hjälp av metoder som beskrivs i instruktionen

- främjas skapandet av en verksamhetskultur som skyddar barn,
- säkerställs minderårigas trygga deltagande i verksamhet, samt
- stärks barnens medvetenhet om sina rättigheter.

2.1 Utmaningar i frivilligverksamheter gällande minderårigas integritet

I frivilligverksamhet som anordnas för barn och ungdomar, är syftet en drogfri, våldsfri och säker miljö. Men på samma sätt som i övriga samhället, kan barn och ungdomar också i frivilligverksamhet bli utsatta för misshandel. I detta avsnitt beskrivs vad som avses som sexuella trakasserier och utnyttjande, i enlighet med lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga.

Som utgångspunkt för sexuella trakasserier är alltid den utsattes egen upplevelse. Både flickor och pojkar kan vara föremål för trakasserier. [1]

Trakasserier kan innefatta åtminstone följande:

- nedsättande tilltal
- sexuellt antydande gester eller ansiktsuttryck
- kommentarer eller frågor angående kropp, klädsel eller privatliv
- sexuell beröring såsom att nypa, kyssa, klämma

1 Strafflagen föreslås kompletteras med en straffparagraf om sexuellt ofredande. Enligt den skulle för sexuellt ofredande dömas den som genom beröring eller på annat lika allvarligt sätt utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt (RP 216/2013).

- telefonsamtal, sms och e-post eller sexuellt laddade brev
- förnedrande och sexistiska skämt
- upprepade sexuella förslag eller inviter till sexuellt beteende
- tvång till sexuell kontakt

Trakasserier, diskriminering och utnyttjande är missbruk av makt. Relationen mellan en vuxen, som fungerar som frivillig, och barn eller ungdomar, är i de flesta fallen en maktrelation. En vuxen måste hålla sig från flirtande och sexuella kommentarer, som inte är enligt gott uppförande och som kan ha negativa konsekvenser för barns och ungdomars utveckling.

Trakasserier kan också förekomma i relationer mellan barn och unga människor. Dåligt uppförande är till exempel förtal och användning av ord som ”hora” eller ”homo” i kränkande syfte. Till en vuxens fostringsuppdrag hör att ingripa i dessa situationer. Vuxna har ansvar för att sätta gränser för barn och unga. Att man inte ingriper tolkas ofta som en tyst acceptans, även om det bottnar i den vuxnas rådlöshet eller rädsla.

Vad som upplevs som trakasserier, beror på individen, situationen, samspelet och de tidigare erfarenheterna. Det avgörande är ändå alltid hur offret upplever situationen. Om han känner att han blivit trakasserad, bör frågan tas på allvar.

Sexuella trakasserier kränker individens rätt till personlig frihet och självbestämmande. Barn och ungdomar vet inte var man ska dra gränsen för tillåtna handlingar och kanske inte vågar motsätta sig en främmande persons auktoritet. Av ett barn eller en ung person kan inte krävas att han kan eller vågar uttrycka att den vuxnas beteende är kränkande eller motbjudande. Man kan inte heller utgå ifrån att barnet skulle kunna förbjuda störande beteende.

Sexualitet kan koppla till skam, förnedring, sårbarhet och förvirring. Därför kan det hända att barn som hamnat ut för sexuella trakasserier, inte nödvändigtvis talar om sina erfarenheter ens senare vid förfrågningar.

Det är ytterst viktigt att de vuxna som är med i verksamheten, är medvetna om möjliga problem, och ingriper i tid i situationer där trakasserier eller anledning att misstänka annan osaklig användning av makt finns. Öppen och fortlöpande diskussionskultur, som inte beskyller någon, är det bästa skyddet för att förebygga oönskade situationer.

2.2 Förebyggandet: Hur kan man garantera säkerheten för minderåriga vid fritidsaktiviteter?

En arrangör av frivilligverksamhet, såsom till exempel en förening eller en idrottsklubb, kan proaktivt trygga minderårigas säkerhet i hobbyverksamheten:

a) Genom att skapa ett förfaringssätt för att behandla minderårigas säkerhet

- Man samlar åtgärder och metoder med vilka man främjar minderårigas säkerhet. Anvisningarna godkänns i verksamhetsorganisatörens styrelse och uppdateras regelbundet. En gemensamt godkänd anvisning och introduktion till den är särskilt viktigt när det kommer nya personer med i verksamheten. Man säkerställer att riktlinjerna lätt kan hittas till exempel på verksamhetsarrangörerna webbplats.

- Man kommer överens om vem som är arrangörens ansvarsperson angående minderårigas säkerhet. Ansvarspersonen kan vara till exempel föreningens ordförande eller någon av styrelsemedlemmarna.
- Man funderar ut i förväg hur man går till väga då misstankar om eventuella trakasserier eller övergrepp uppstår.

b) Genom att förstärka en atmosfär som motverkar trakasserier

- Man funderar ut hur man kan stärka en öppen och respektfull atmosfär, där ungdomar öppet kan diskutera och där man betonar för barn och ungdomar att alla svåra frågor kan diskuteras tillsammans. Man funderar ut tillsammans vilka verksamhetsformer som främjar öppenhet och god förvaltning.
- Man ökar medvetenheten om trakasserier och om direktiven som motverkar dessa bland dem som är med i verksamheten. Man försäkrar sig om att alla känner till riktlinjerna och förfaringssätten och att de är lätt tillgängliga, till exempel på webbsidan.
- Man informerar barn och föräldrar gällande barnens säkerhet, som en del av den övriga informationen till exempel vid föräldramöten.
- Man ser till att barn och unga vet vad de ska göra och vem de kan kontakta, om de känner att deras egen säkerhet hotas. Att tala om sexuella trakasserier eller övergrepp får inte vara ett tabubelagt ämne, utan ett diskussionstema bland många andra.
- Man funderar ut hur barn och unga kan delta i planeringen av verksamheten och få sin röst hörd. Olika sätt för delaktighet kan till exempel vara att barn och ungdomar får skapa spelreglerna för sin hobbygrupp, direkta enkäter till barn och ungdomar, eller ungdomars verksamhetsgrupper med möjlighet att delta i föreningens eller någon annan verksamhetsarrangörs beslutsfattande.

c) Genom att upprätta tydliga rutiner för rekryteringen av personal och frivilliga som deltar i verksamhet bland minderåriga

- Man beslutar hur rekrytering och handledning av nya medarbetare, anställda och frivilliga, sköts. Medarbetarna ska intervjuas och deras bakgrund utredas. I avtalen, som ingås med medarbetarna, skall antecknas information om ansvar och hur man förbinder sig till föreskrifterna för att säkra minderårigas säkerhet.
- Man beslutar att kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga görs till en verksamhetsprincip.

d) Genom att förstärka verksamhetens transparens

- Man gynnar teamarbete då man fungerar med minderåriga. Man siktar på att gruppen alltid har minst två vuxna, till exempel som grupphandledare eller som frivilliga nattövervakare på läger.
- Man främjar öppen verksamhet som till exempel föräldrarna har möjlighet att bekanta sig med.

e) Genom att utse en ansvarsperson som barn och unga valt

- Man låter barn och unga välja en ansvarsperson som inte är med i organisatörens förvaltning. Till uppgiften väljs en lämplig frivillig person som åtnjuter barnens och ungdomarnas förtroende, som de har lätt att vända sig till i alla förbryllande frågor.

f) Genom att utbilda de frivilliga och samla respons

- Man anordnar utbildningar för frivilliga, där man behandlar frågor och förfaringssätt som denna instruktion tar upp.
- Man samlar respons om verksamheten från barn, ungdomar och deras föräldrar, särskilt gällande frågor som berör barnens säkerhet och integritet.

2.3 Interventionen: vad görs då trakasserier sker?

I detta kapitel beskrivs hur man ska fungera vid misstankar om utnyttjande eller trakasserier, eller då direkta fall inträffar. Det är bra att komma ihåg, att ansvaret för hur ärendet sköts, enbart ligger hos vuxna, inte hos barn eller ungdomar.

a) **Man försäkrar sig om att de som är med i verksamheten, är medvetna om förfaringssättet vid misstankar och vid konkreta fall av trakasserier.** Det är lättare att framskrida även i tråkiga fall då proceduren är gemensamt överenskommen och alla känner till den. Det är ytterst viktigt att barn och ungdomar vet vem de kan kontakta.

b) **Man utreder noggrant alla klagomål och misstankar**. De ska alltid tas på allvar. Fast det inte skulle vara fråga om misstankar om allvarligt trakasseri, utan snarare oro över att en vuxen eller en ung persons beteende börjar glida i fel riktning, måste man ingripa. Organisatören bör kontakta parterna och barnets eller den ungas föräldrar. När det talas om sexuella trakasserier, är det ofta fråga om sådana händelser där det inte är fråga om brott, utan snarare olämpligt beteende.

c) **Man tar omedelbart itu med misstankar om brott**. Om det finns anledning att misstänka att det är fråga om ett brott eller en i strafflagen nämnd handling, ska polisen och barnskyddsmyndigheten kontaktas omedelbart. Organisatören ska också vara i kontakt med barnets eller den ungas föräldrar. Barnskyddsmyndigheten ska informera polisen om det finns grundad anledning att misstänka att ett barn i sin tillväxtomgivning hamnat ut för ett brott. Polisen utreder om brott har skett, i vilka omständigheter det skett och vilka det berör.

d) **Användning av utomstående sakkunniga**. Det lönar sig inte att sköta situationen ensam, utan genast konsultera någon sakkunnig som har tystnadsplikt. Möjliga sakkunniga är kommunens familjerådgivning, Sexpo-stiftelsen, Befolkningsförbundets klinik för unga och Våldtäktskriscentralen Tukinainen.

e) **Man handlar enligt barnens och ungdomarnas intresse**. Barnens och ungdomarnas säkerhet är det viktigaste. Man säkerställer att eventuella trakasserier eller övergrepp inte kommer att fortsätta. Om en vuxens beteende börjar glida i fel riktning, tas det upp omedelbart med ifrågavarande person. Om en ung persons beteende mot en vuxen är osakligt, ingriper man omedelbart. Vid allvarligare misstankar om trakasserier eller övergrepp, avbryter man kontakten mellan det eventuella offret och gärningsmannen tills ärendet är utrett. Om barnets eller den ungas föräldrar inte är medvetna om situationen, ska de kontaktas. Ifall handlingarna eller försök till dessa uppfyller strafflagens beskrivning, skall polisen och barnskyddsmyndigheten omedelbart kontaktas.

f) **Tydlig och ärlig kommunikation**. Man säkerställer att alla parter, eventuella misstänkta, offret och offrets föräldrar hörs grundligt om händelserna. Det säkerställs att alla parter vet hur behandlingen av klagomål eller misstankar framskrider i arrangörens organisation och hur man reagerat på saken, till exempel genom att ha gjort en barnskyddsanmälan eller polisanmälan. Vid kommunikation med utomstående säkras både det eventuella offrets och gärningsmannens rättsskydd.

3 Klassificering av frivilliguppdrag

3.1 Avsikten med klassificeringen

Arrangörerna av frivilligverksamhet är mycket varierande. Frivilligarbete som görs bland barn har dock en hel del liknande kännetecken och egenskaper oavsett om arrangören fungerar inom idrotts-, kultur-, ungdoms-, social- eller hälsovårdsbranschen.

I motions- och idrottsorganisationer och i deras föreningar deltar årligen mer än en halv miljon frivilliga, varav en stor del bland barn och ungdomar i olika uppgifter, såsom tränare eller ledare. De frivilliga väljs och utbildas av den föreningen eller det idrottssällskap som ordnar verksamheten. I praktiken varierar utbildningarna ganska mycket, såsom även de olika rekryteringskanalerna som används. Här ingår bland annat föräldrar, studeranden inom branschen och aktiva inom de olika grenarna.

Av ungdomsorganisationerna ordnar många sin verksamhet med hjälp av frivilliga och deras verksamhet baserar sig ofta direkt på frivilligarbete. Ungdomsorganisationernas frivilligarbetare verkar bland minderåriga som till exempel ledare, stödpersoner och värdfamiljer. De frivilliga är i alla åldrar och kommer med i verksamheten genom flera olika vägar. Flera av dem är relativt unga, och det är vanligt att det finns unga under aderton år som jobbar med jämnåriga eller med yngre.

I konst- och kulturorganisationer, föreningar och andra organisationer fungerar frivilliga bland annat som verkstadshandledare, medhjälpare, assistenter vid barnens och ungdomarnas konstförevisningar och produktioner, samt som läger- och kursövervakare eller tränare. Den som anordnar verksamheten väljer de frivilliga och ansvarar för deras introduktionsutbildning, eftersom det inom konst- och kultursektorn inte finns stora takorganisationer som styr föreningarnas verksamhet. Som frivilliga finns bland annat föräldrar, studeranden inom branschen och andra aktiva.

I social- och hälsovårdsorganisationer finns det frivilliga som deltar i verksamhet bland barn och unga i en mängd olika uppgifter, såsom stödpersoner, läger- och klubbledare, skolfarfäder, reservföräldrar eller som samtalsparter på chatten. Normalt ansvarar organisationerna för utbildningen, introduktionen, och ger stöd eller arbetshandledning som frivilligarbetet förutsätter. De frivilligas bakgrund och ålder varierar.

I följande avsnitt beskrivs olika sektorers frivilligverksamhet. Uppgiftsbeskrivningarna baserar sig på arrangörernas bedömning och en gemensamt uppgjord klassificering. De verksamheter som klassificeras är sådana där de frivilligas brottsliga bakgrund vid behov kan utredas.

Verksamheterna omfattar
- undervisning, handledning, vård och omsorg eller annan samvaro med en minderårig
- den personliga kontakten en frivillig har med en minderårig; och
- att den frivilliga sköter uppdraget ensam eller under sådana förhållanden där den minderåriges personliga integritet rimligen inte kan tryggas, trots att den som ordnar verksamheten har anvisningar eller förfaringssätt vars syfte är att trygga barns personliga integritet.

3.2 Uppgiftsbeskrivningar

Med arrangör av frivilligverksamhet avses registrerade föreningar, stiftelser eller andra privat- eller offentligrättsliga juridiska personer eller privata näringsidkare, i vars namn den till minderåriga riktade frivilliga verksamheten anordnas.

Ledare, tränare och materialförvaltare (3.2.1)
I idrottsföreningar och -organisationer fungerar tusentals frivilliga vuxna som ledare, tränare och materialförvaltare. De kan fungera ensamma eller i grupp, beroende av gren och verksamhetens art. Verksamheten innehåller ofta daglig handledning och träning av barn och ungdomar, gemensamma tävlings- och turneringsresor samt läger med övernattningar och längre perioder borta hemifrån.

Utflykts-, läger- och klubbledare och övervakare (3.2.2)
På barns och ungas resor, läger och klubbar fungerar frivilliga vuxna som ledare, antingen ensamma, i par eller som par till en anställd eller som dess hjälp. Vuxna utbildar och handleder barn och ungdomar, umgås med dem, organiserar evenemang, besök och andra verksamhetsstunder, samt övervakar verksamheten och dess trygghet. Ibland innefattar läger och resor övernattning.

Mieskaverit ® (3.2.3)
I Mieskaveri-verksamheten är vuxna män vänner till ensamförsörjande mammors barn, som inte har kontakt med sin egen far eller andra män. Barnet erbjuds en trygg vuxen man, med vem man kan tryggt spendera tid med och reflektera och göra saker som man inte skulle göra med modern. Den manliga vännen och barnet eller barnen tillbringar största delen av tiden på tumanhand i ett förhållande jämförbart med ett vänskaps- eller släktskapsförhållande. Verksamheten kan omfatta utfärder, semesterresor eller övernattningar.

Övrig kompisverksamhet (3.2.4)
Kompis- och vänverksamhet kan ordnas på flera olika sätt: som regel är den verksamhet som sker mellan en vuxen och ett barn eller en ung person. Kompisverksamhet möjliggör

för barnet eller den unga ytterligare en trygg och tillförlitlig vuxen med vem man kan diskutera, lära sig nytt, ha hobbyn, uppleva olika saker och dela vardagen.

Frivilliga stödfamiljer och -personer inom barnskyddet (lagstadgade stödåtgärder inom öppenvården) (3.2.5)
Stödpersonerna tillbringar ett par timmar åt gången tillsammans med barnet eller en ung person, några gånger i månaden, till exempel vid aktiva fritidshobbyn. Yngre barn är ofta hos stödfamiljerna under veckosluten över natten.

Kamratstödpersoner (3.2.6)
Stödpersonverksamheten kan riktas till exempel till föräldrar som behöver stöd i föräldraskapet eller känner sig ensamma eller trötta. Verksamheten kan också användas för att stöda ett barns eller en ung persons självständiga utveckling eller vardagsrutiner eller hjälpa hela familjen. Stödförhållandet bygger på klientens behov, och dess mål är att ge klienten tidigt stöd, hjälpa i en rad olika livshanteringsfrågor, ge styrka i vardagen och förebygga problem.

Reservmorföräldrar (3.2.7)
Reservmorförälder hör till ett barns liv som en trygg vuxen utanför hemmet. Syftet är att stödja barnfamiljerna i vardagen genom att stärka den generationsövergripande kedjan, öka interaktionen och samarbetet samt överföra kulturarvet mellan generationerna. Barnen får en till trygg vuxen vid sin sida. Till reservmorföräldrarnas uppgifter hör att vara tillsammans med barnet, till exempel leka, läsa, baka, lära barnet olika färdigheter och att vara en extra famn. Barnet kan regelbundet spendera tid hos reservmorförälder och även övernatta hos dessa. Verksamheten finns också som gruppverksamhet, så att det finns flera reservmorföräldrar och barn med.

Barnvakter (3.2.8)
Barnvakter är frivilliga sköter om barnen till exempel vid tillställningar och evenemang, och under tiden då föräldern uträttar ärenden eller får annat stöd. Barnvakter möjliggör för föräldern egen tid för att sköta ärenden och stöder föräldrarnas ork och välbefinnande.

Natthjälp – och nattjour (3.2.9)
En frivillig natthjälp fungerar som par för en anställd då ett barn övernattar på ett mödrahem. Barnets nattvård ger föräldrarna möjlighet till andrum då det egna sociala nätverket är långt borta eller då familjen har behov av särskilt stöd. Barn tillbringar ett dygn i nattvård. Frivilligarbetaren genomför en av en sakkunnig planerad verksamhet och deltar i de dagliga aktiviteterna inklusive måltider, vila och övernattning.

Gruppledare (3.2.10)
En gruppledare kan arbeta ensam med en grupp eller som stöd för en frivillig, eller en professionell gruppledare. Han tar hand om gruppens verksamhetsförutsättningar, men främst för dess innehåll och gruppmedlemmarna. Han stöder medlemmarna och stärker deras tillhörighet i gruppen och hjälper dem att uppnå sina mål.

Frivilliga på internetforum och telefonjour (3.2.11)
På internet är målet med frivilliga att försöka nå de hjälpbehövande och att erbjuda samtalshjälp och tid att lyssna. Vid behov kan de uppmanas att söka ytterligare hjälp från andra källor. Frivilligarbetet på internet kan vara uppsökande arbete, där man på de olika diskussionsforumen deltar i diskussionen och berättar om möjligheterna att få hjälp. Det kan också handla om att besvara frågor som kommit in på ett diskussionsforum eller att föra chattdiskussioner i grupp eller två sinsemellan. Hjälpsökande på frivilliga hjälplinjer på nätet kan vara barn, ungdomar eller vuxna. I de flesta fall fungerar både telefonrådgivaren och hjälpsökanden anonymt.

Ledare/handledare/hjälpledare vid frivilliga brandkårens ungdomsavdelningar (3.2.12)
På FBK-ungdomarnas träffar, utflykter, tävlingsresor och brandkårsläger fungerar frivilliga vuxna som mentorer, antingen ensamma, i par eller i grupp. De äldre ungdomarna hjälper handledarna som hjälpledare. Utgående från situationen och händelseförloppen instruerar de vuxna och hjälpledarna barn och ungdomar, umgås med dem, organiserar evenemang, besök och tillställningar, och bevakar verksamheten och säkerheten under dessa. Läger, utflykter och tävlingsresor innehåller även övernattningar.

4 Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn

4.1 Lagens tillämpningsområde

Lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn tillämpas på personer, som fungerar som frivilliga bland barn. En organisatör av frivilligverksamhet är den aktör i vars namn verksamheten anordnas. En organisatör av frivilligverksamhet kan till exempel vara en registrerad förening, stiftelse, företag, näringsidkare, en kommun eller ett religiöst samfund.

Med frivilligverksamhet avser man de aktiviteter där personer, de frivilliga, deltar av egen vilja, enligt eget val och motivation, utan arbets- eller tjänsteförhållande till arrangören. Som frivillig kan man enligt lagen även anse personer som sköter en uppgift i arbetsförhållande med tredje part, men samtidigt ändå sköter uppgiften i frivilligverksamhetsorganisatörens namn eller förmedlad av denna.

Lagen ger möjlighet för organisationer som ordnar frivilligverksamhet att under vissa förutsättningar kontrollera den brottsliga bakgrunden hos frivilliga, men man behöver inte be om straffregisterutdrag för alla frivilliga.

Kontroll av brottslig bakgrund hos en frivillig, är en rätt som arrangörerna av frivilligverksamhet har, det finns ingen skyldighet att göra det i någon situation. Organisatören skall utgående från barnets intresse bedöma, vilka av frivilliguppdragen är sådana, där det finns orsak till kontroll av personens brottsliga bakgrund. Avgörandet är specifikt för en viss typ av uppgift, oavsett vilken person som utför uppgiften. I avsnitt 4.2 beskrivs de villkor som måste uppfyllas för att den frivilligas brottsliga bakgrund kan kontrolleras.

I straffregisterutdraget antecknar Rättsregistercentralen uppgifter om följande brott:

- Sedlighetssårande gärning (pornografibrott)
- Sexualbrott
- Brott mot liv (dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter)
- Människohandel och grov människohandel
- Grov misshandel
- Grovt rån
- Narkotikabrott

I utdraget antecknas inte uppgifter om andra brott än de ovan nämnda.[2] Oavsett om ett utdrag har anteckningar av brott som avses här eller verksamhetsförbud eller inte – ett s.k. rent utdrag – gör arrangören självständigt beslut om rekrytering av en frivillig. Då ett rekryteringsbeslut görs ska man alltid beakta att barns och ungdomars säkerhet och integritet garanteras.

Den frivilliga kan ha ett straffregisterutdrag som erhållits till exempel för ett arbetsförhållande eller till studier hörande praktik, och som kan användas då man ansöker till frivilligverksamhet. Om förutsättningarna för kontroll av utdrag uppfylls, kan organisatören be att få se ett utdrag som en frivillig tidigare har bett av Rättsregistercentralen för andra ändamål. Lagen definierar inte hur länge utdraget är i kraft. Som regel kan hållas att det inte får vara äldre än sex månader. Om utdraget är äldre, har organisatören grunder att begära ett nytt utdrag från Rättsregistercentralen.

4.2 När har den som organiserar verksamheten rätt att kontrollera den frivilligas brottsliga bakgrund

Organisatören av frivilligverksamheten måste vara en registrerad förening eller stiftelse, annat registrerat samfund eller näringsidkare, för att ha rätt att kontrollera den frivilligas brottsliga bakgrund. Lagen tillämpas inte på de personer som är i arbets- eller tjänsteförhållande, eller på sådana personer med vilka organisatören har gjort ett uppdragsavtal och som arbetar för kommersiella ändamål.

En organisatör av verksamhet kan få ett straffregisterutdrag på den frivilliga endast om den frivilliga har gett sitt skriftliga samtycke till ansökan om utdrag. Samtycke kan anmälas med ansökningsblanketten som finns på Rättsregistercentralens hemsida eller med ett skilt dokument (se dokumentmodell, bilaga 1), som bifogas till ansökan om straffregisterutdrag. Ur samtycket bör framgå att den frivillige fått kunskap om:

a) ändamålet för vilket straffregisterutdrag begärs
b) vilka uppgifter som antecknas i straffregisterutdraget
c) hur straffregisterutdraget och informationen hanteras
d) organisatörens skyldighet att överlåta straffregisterutdraget till den frivilliga
e) om ansökan görs av en annan förening på uppdrag av organisatören av frivilligverksamheten.

2 I utdraget antecknas även förbud om att arbeta eller på annat sätt verka bland barn, vilket utfärdats i ett annat EU-land, om ett sådant förbud är i Rättsregistercentralens kännedom.

Organisatören kan kontrollera den frivilligas brottsliga bakgrund om det handlar om ett uppdrag som:

1. regelbundet och i väsentlig grad består i undervisning, handledning, vård och omsorg av eller annan samvaro med en minderårig och
2. innebär personlig kontakt med en minderårig och
3. består i att sköta uppdraget ensam eller under sådana förhållanden där den minderåriges personliga integritet rimligen inte kan tryggas, trots att organisatören av verksamheten har sådana anvisningar eller förfaringssätt som siktar på att trygga barns personliga integritet.

Dessutom förutsätts att:

a) organisatören av frivilliguppdraget i sin verksamhet använder anvisningar eller förfaringssätt för att trygga minderårigas personliga integritet och
b) organisatören har på förhand beslutat vilka de frivilliguppdragen är, för vilka kontrollen av de frivilligas brottsliga bakgrund anses vara nödvändig.

Den frivilligas brottsliga bakgrund kan utredas när han för första gången ges en särskild, i förväg specificerad uppgift och då en persons uppgiftsbeskrivning håller på att omformas till ett sådant, att den uppfyller de förutsättningarna som anges ovan. Straffregisterutdrag kan begäras endast för frivilliga som kommit med i verksamheten 1.5.2014 eller efter detta, eller vars uppgiftsbeskrivning förändrats efter 1.5.2014 på så sätt, att ansökandet av utdraget är lagenligt. Organisatören av verksamheten kan också ansöka om kontroll av en minderårig frivilligs brottsliga bakgrund om denna fyllt 15 år.

Verksamhetsorganisatören kan be om den frivilliges straffregisterutdrag redan i det skede då han väljs för utbildning eller introduktion, som är en förutsättning för skötandet av uppgiften. Om tiden mellan utbildningen eller introduktionen och påbörjandet av frivilliguppgiften är lång, kan verksamhetsorganisatören på basen av sin egen bedömning utreda den frivilliges brottsliga bakgrund på nytt. Detta är inte möjligt ifall det tidigare utdraget är utskrivet för mindre än 6 månader sedan. Straffregisterutdraget har ingen stadgad giltighetstid. Behovet att begära ett nytt utdrag bör bedömas.

När en organisatör av verksamhet söker frivilliga till i lagen avsedda uppdrag, ska den informera om sin avsikt att begära ett straffregisterutdrag.

4.3 Hur ansöker man om ett utdrag ur straffregistret och hur hanterar man det

Organisatören av frivilligverksamheten ansöker skriftligt om ett straffregisterutdrag.

På Rättsregistercentralens hemsida http://www.oikeusrekisterikeskus.fi/sv/index/oikeusrekisterikeskus/lomakkeet.html finns ett utskrivbart och elektronisk ifyllbart ansökningsformulär. Utdraget kan också beställas genom att fylla i och skicka in en elektronisk ansökan via portalen Suomi.fi och bifoga den frivilliges skriftliga samtycke. Rättsregistercentralen rekommenderar att ansökan görs elektronisk via portalen Suomi.fi. Utdraget kan inte beställas per telefon.

Alla handlingar och bilagor relaterade till ansökan ska sändas till Rättsregistercentralen i samma försändelse, antingen elektroniskt eller i ett kuvert. Detta för att undvika att bilagor

och olika delar av samma ansökan hamnar skilt från varandra. Bristfälliga ansökningar förlänger behandlingstiden och orsakar onödigt arbete för sökanden och för Rättsregistercentralen. Om det finns flera ansökningar, till exempel i samband med utbildnings- eller kursval, kan alla ansökningar fogas till samma försändelse.

På Rättsregistercentralens ansökningsblankett meddelas bland annat följande uppgifter:

- **Namn och registernummer för organisatören av frivilligverksamheten**
  Namnet på organisatören av frivilligverksamheten anges alltid i ansökan. Registernumret kan kontrolleras på Patent- och registerstyrelsens webbplats www.prh.fi. Direkt länk till sökningen av registernummer är http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx?kieli=2

- **Namn på annan ansökarorganisation**
  Namnet på en annan ansökarorganisation meddelas om straffregistret ansöks av en annan förening på uppdrag av organisatören av frivilliguppdraget. Straffregisterutdraget får ansökas på frivilligverksamhetens organisatörs vägnar, av en sådan förening som hör till samma centralorganisation som organisatören, till exempel distriktsorganisation eller en annan lokalförening. Uppdraget skall basera sig på en skriftlig överenskommelse. Straffregisterutdraget sänds ändå direkt till organisatören av frivilliguppdraget. Uppdragsavtalet finns som bilaga i denna instruktion (bilaga 2).

- **Arrangörens kontaktperson**
  Till kontaktperson antecknas en sådan person som beslutar om den frivilliga får ifrågavarande uppgift eller inte. Andra personer har inte rätt att se den frivilliges registerutdrag och kan inte få information ur det.

- **Den frivilliges personbeteckning**
  Den frivilligas personbeteckning är den viktigaste identifierande informationen av den frivilliga på ansökan. Om den sökande inte har getts en finländsk personbeteckning, meddelas den frivilliges födelsedatum och -ort, hemkommun, kontaktuppgifter, nationalitet och yrke.

- **Det frivilliguppdrag som utdraget beställs för**
  Uppgiftsbeskrivningen måste vara sådan att en myndighet på basen av den kan bedöma om en organisatör av frivilligverksamhet har en lagstadgad rätt att begära straffregisterutdrag. Villkor som ställs för uppgiften beskrivs i avsnitt 4.2.[3] Om arrangören av verksamheten har godkänt denna instruktion och tillämpar den i sin verksamhet, kan den i ansökan hänvisa till denna instruktion och dess uppgiftsbeskrivningar. Uppgiftsbeskrivningarna är uppräknade i avsnitt 3.2. Om verksamhetsarrangören inte tillämpar denna instruktion, ska information om frivilliguppdraget ges i ansökan.

- **Anvisning eller plan för åtgärder för att skydda integriteten av minderåriga**
  Sökanden meddelar om verksamhetsorganisatören har en anvisning eller plan för att säkra integriteten hos minderåriga. Dessutom meddelas vem som har antagit anvisningen eller

3 Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn, 5.1 §.

planen och när den är godkänd. För att fylla lagens krav ska anvisningen eller planen ska bli godkänd av verksamhetsorganisatörens styrelse eller av något annat organ som har beslutsrätt.

- **Anvisningens eller planens namn, datum för antagande och godkännare**
  Verksamhetsorganisatören kan hänvisa till denna instruktion, om dokumentet är godkänt i dess styrelse och den tillämpas i verksamheten. Denna instruktion är i Rättsregistercentralens användning och ska inte bifogas i ansökan. Verksamhetsorganisatören behöver inte ha en skriftlig anvisning eller plan för att främja barnens säkerhet. Organisatören skall dock i ansökan eller i bilaga ge en skriftlig beskrivning på hur man främjar säkerheten för barn, och när och på vilket sätt det godkänts för användning.

Främjandet av barnens säkerhet kan basera sig på:
- tillämpning av de förfaranden som beskrivs i denna instruktion
- tillämpning av förfaranden som beskrivs i andra anvisningar eller
- överenskomna anvisningar, verksamhetsföreskrifter eller åtgärdsprogram.

Utdraget ska för verksamhetsorganisatörens vägnar mottas och granskas av en sådan person som beslutar om frivilliga får den i fråga varande uppgiften eller inte. Uppgifter som framgår ur utdraget får inte ges ut åt någon annan person, varken sådana som är involverade i organisatörens verksamhet eller utomstående. Personen har tystnadsplikt. Uppgifter får inte ges ut åt utomstående ens efter det att personen inte längre sköter det uppdrag där han eller hon fick informationen. Brott mot tystnadsplikten kan leda till ett straff enligt strafflagen.

Organisatören av verksamheten får inte göra andra anteckningar i den frivilligas personuppgifter än anteckna att straffregisterutdraget har granskats samt datum för utdraget. I den frivilliges personuppgifter får man aldrig göra anteckningar om huruvida registerutdraget innehåller brottsuppgifter eller inte. Efter granskningen ska utdraget utan dröjsmål överlämnas till den frivilliga.

Nedan är ett exempel med Kalle Kamrats personuppgifter efter att verksamhetsorganisatören har granskat Kalles straffregisterutdrag.

Kalle Kamrat, utdraget granskats 16.6.2014, utdragets datering 13.6.2014.

Om en frivillig inte inom rimlig tid avhämtar ett straffregisterutdrag som skickats till organisatören, förstörs utdraget på ett tillförlitligt sätt, till exempel med en dokumentförstörare. En fyraveckorsperiod kan anses vara vägledande för en rimlig tid. Utdraget kan på begäran av den frivillige postas till av honom meddelad adress. Överföringen av känsliga uppgifter till exempel via oskyddad e-post bör övervägas noga. Verksamhetsorganisatören kan före utdragets förstörande eller postning, teckna tillåten information – den frivilliges namn, utdragets granskningsdatum och utdragets datering – i sitt register.

5 Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn

Ovan har behandlats lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn (148/2014), som gäller frivilligarbete som utförs bland barn. Lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002) berör däremot de frivilliga, som fungerar i den kommunalt anskaffade morgon- och eftermiddagsverksamheten för skolbarn, samt inom privata social- och hälsovårdstjänster.

Lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn tillämpas både för arbete som utförs i arbetsförhållande, såsom också i tjänsteförhållande, och som regelbundet och i väsentlig grad består av undervisning, handledning, vård och omsorg av eller innebär annan personlig samvaro med en minderårig utan vårdnadshavares närvaro. Förutsättningen för lagens tillämpande är att barnets vårdnadshavare inte är närvarande i verksamheten.

I lagen föreskrivs förfaringssättet som kan användas för att kontrollera den brottsliga bakgrunden för personal som rekryteras för att arbeta med barn. Lagens syfte är att minska risken för att barn blir utsatta för sexuella övergrepp, offer för våld eller lockas att använda narkotika. Lagen bidrar till barnets rätt till en trygg uppväxt- och studiemiljö.

Mer detaljerad information om lagens innehåll och förutsättningar för tillämpningen finns i:

- Arbets- och näringsministeriets guide Lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002) och lagen om ändring av 6 och 7 § straffregisterlagen (505/2002) http://www.tem.fi/files/18343/TEMesite_Lasten_kanssa_tyoskentelevien_rikostausta_sv.pdf tillsammans med
- utbildningsstyrelsens guide om verkställande av SORA-författningarna och -föreskrifterna inom yrkesutbildningen http://www.oph.fi/download/154242_Utbildningsanordnarens_mojligheter_att_ingripa_vid_olamplighet_for_studier.pdf

Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002)
http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504

Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn (148/2014)
http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148

Bilaga 1

DEN FRIVILLIGES SAMTYCKE –
Ansökan om straffregisterutdrag (dokumentmodell)

Detta samtycke grundar sig på lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn. Den frivillige ska ge sitt samtycke till att organisatören av frivilliguppdraget eller annan organisation på dess vägnar, kan ansöka från Rättsregistercentralen om det i lagen avsedda utdraget som berör den frivillige.

Organisatör av verksamhet [Namn på föreningen/annan organisatör av verksamheten]

Den frivillige [Den frivilliges namn]

Jag ger mitt samtycke till sökandet av straffregisterutdrag.

☑ (Denna punkt kryssas alltid då samtycke ges)

Jag har innan givande av detta samtycke fått kunskap om följande:
- **straffregisterutdraget begärs för att granskas av frivilliguppdragets organisatör med syftet att skydda minderårigas personliga integritet**
- **i utdraget införs uppgifter angående vissa sexual-, vålds- och narkotikabrott**
- **organisatören av frivilligverksamheten ska utan dröjsmål överlåta utdraget till mig efter granskningen**

Jag har informerats om att utdraget begärs av en annan förening som hör till samma centralorganisation som organisatören av frivilligverksamheten. Dessa två parter har skriftligt avtalat om förfaringssättet.

☑ (Denna punkt kryssas endast vid behov)

Datum och underskrift

Ort och datum:

_____ _____

[Verksamhetsorganisatörens namn]
[Namntecknarens namn]

[Den frivilliges namn]

Bilaga 2

UPPDRAGSAVTAL – ansökan om straffregisterutdrag (dokumentmodell)

Detta uppdrag grundar sig på lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos frivilliga som deltar i verksamhet bland barn. Ansökan om straffregisterutdrag får på skriftligt uppdrag av organisatören av frivilliguppdraget göras av en centralorganisation eller en sådan förening som hör till samma centralorganisation som organisatören.

Uppdragsgivare	[Verksamhetsorganisatörens namn]
Uppdragstagare	[Ansökandes namn]
Uppdrag	Uppdragstagaren ansöker på uppdragsgivarens vägnar straffregisterutdrag om personen [Den frivilliges namn]

Uppdragsgivaren bestyrker att den informerat den frivillige före ingående av detta befullmäktigande/uppdrag.

Rättsregistercentralen sänder straffregisterutdraget direkt till uppdragsgivaren.

Datum och underskrift

Ort och datum:	Ort och datum:
_____	_____
Uppdragsgivare	Uppdragstagare
_____	_____